

Мікалай Кірылюк 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

ІЛААНТА ГРЫГАРУК 9

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 42 (2579) Год L

Беласток, 16 кастрычніка 2005 г.

Цана 2,00 зл.

Хоць шмат пытанняў застаецца, а нават іх прыбывае, завяршаецца пракурорскі разбор у справе пабояў маладых жыхароў Мілейчыч (было прыменена ружжо). Ахвяры сцвярджаюць, што адным з бандытаў быў паліцыянт...

— 3 —

Пракуратура ў Седльцах паставіла ў палове мінулага тыдня абвінавачанні аднаму з падазронах у пабоях маладых мілейчукоў у адпачынкавым цэнтры ў Сэрпэліцах. Не прымяніла, аднак, у адносінах да яго ніякага засцерагальнага сродка.

Аб справе пісалі мы ўжо два разы. Узбударажыла яна жыхароў Мілейчыч. Прыгадваем. 29 ліпеня дзевяць маладых мужчын ва ўзросце паміж дваццатым і трыццатым годам жыцця з гэтай мясцовасці выбраліся на другі бок Буга ў адпачынкавы цэнтр „Партнёр” (гэта ўжо Мазавецкае ваяводства). Познім вечарам некалькі з іх выйшла па-за тэрыторыю асяродка ў пошуках дыскатэкі. Не знайшоўшы яе, вярталіся, а тады ў фортцы заатакавалі іх трох рослых мужчын больш-менш іхнага ўзросту. Пасля зачопак тыя сталі іх біць рукамі і бейсбольнымі палкамі. Адзін прыклаў да жывата хлопца з Мілейчыч ружжо. Калі заатакаваныя сталі ўцякаць, у іх бок стралялі. Схаваўшыся ў доміку, хлопцы пазванілі па скорую дапамогу. Забрала яна тады двух найбольш пацярпеўшых. Толькі тады адзін з хлопцаў убачыў, што ў яго на жываце агнястрэльная рана. Пасля прыезду на месца паліцыі з камандатуры ў Лосіцах, ахвяры са здзіўленнем заўважылі, што разам з двума паліцыянтамі ў форме з’явілася двух цывільных; у адным з іх хлопец пазнаў бандыта, які прыкладваў яму ружжо да жывата. Як казалі „Ніве” пацярпеўшыя, у час допытаў у „Партнёры” адразу пасля інцыдэнту прымалі ўдзел абодва цывільныя. Што цікавае, лосіцкая паліцыя пачала шукаць гільзы ад патронаў толькі праз шэсць дзён.

Між іншым, пасля нашай першай публікацыі Мацея Халадоўскага, пракуратура ў Седльцах вырашыла адхіліць ад справы паліцыю ў Лосіцах. Датчыла гэта справы ўдзелу ў здарэнні паліцыянта. Такое меркаванне мелі ахвяры. Пракуратура пацвердзіла факт прымянення ружжа. Доказам на гэта была хоць бы перадрукаваная намі судова-лекарская кансультацыя падстрэленага. Найцяжэй пацярпеўшы, збіты рукамі і бейсбольнай палкай хлопец месяц таму быў перавезены на аддзел рэабілітацыі шпітала імя Е. Снядэцкага ў Беластоку. У пятніцу яго выпісалі, праўдападобна, аднак, часова. Перад выходам з бальніцы не валодаў ён левым бокам цела і з цяжкасцю гаварыў. Ягонае сяброўка, якая паходзіць таксама з Мілейчыч, казала, што два дні раней наведвала яго сядлецкая пракурор Лідзія Бэм, якая вядзе допыты ў гэтай справе :

Фота РАІНЫ СТЭФАНЧУК

Найцяжэй пацярпеўшы, збіты рукамі і бейсбольнай палкай хлопец месяц таму быў перавезены на аддзел рэабілітацыі шпітала імя Е. Снядэцкага ў Беластоку

Б’юць нашых

— Спыталася ў яго, ці памятае штосьці з таго здарэння. Адказаў, што не. Пасля спыталася, ці памятае дату свайго нараджэння. Адказаў, што так, і назваў дату. Пабыла мінут дзевяць і паехала.

Назіраючы за справай шэф сядлецкай Раённай пракуратуры заявіў, што ягонае ўстанова паўтарыла паліцыйныя дзеянні. Значыць, таксама, мабыць, шукала гільзаў, адно што ўжо не пасля шасці дзён, а пасля пару тыдняў. Занялася таксама дапушчэннем на конт удзелу паліцыянта.

Пракурор паўтарыў у размове з „Нівай” тое ж, што шмат раней гаварыў Тадэвуш Качмарэк, прэс-інфарматар, які назіраў за следствам лосіцкай паліцыі ад ваяводскай камандатуры ў Радаме:

— Сведка выказаў меркаванне, што прад’яўленая асоба гэта быццам бы паліцыянт. Не быў у гэтым абсалютна ўпэўнены. Не можам, значыць, з поўным перакананнем пацвердзіць гэты матыў справы.

— Праз столькі тыдняў кожны можа мець нейкія сумненні, — сцвярджае адзін з удзельнікаў экскурсіі ў Сэрпэліцы.

Застаецца быць тайнай пракуратуры ці выканала яна іншыя дзеянні, якія далі б магчымасць пацвердзіць ці адмовіць паліцыйны матыў.

Ні паліцыя, ні пракуратура не хочуць сказаць, на якім прынце і хто быў назначаны для канфрантацыі з пацярпеўшым. Пракурор Вянецкевіч

з гонарам, аднак, заявіў, што пастаўлены ўжо першыя абвінавачанні:

— Мы дапыталі ўжо падазронага аб удзеле ў злачынстве, якое датычыць фрагменту ўсё справы. Пастаўлены абвінавачванні. Не прызнаўся ён да віны. Гэта жыхар Седльцаў. Пакуль што, не магу аб ім больш нічога сказаць.

— Ці пракуратура ведае ўжо іншых падазронах? — дапытваліся мы.

— Не.

— Ці пракуратура ў адносінах да таго падазронага прымяніла нейкія засцерагальныя сродкі, напрыклад, часовы арышт?

— Не, ніякіх сродкаў мы не прымянілі.

— Паколькі падазроны з’яўляецца жыхарам Седльцаў, ці можна гаварыць аб удзеле ў інцыдэнце сядлецкай мафіі, аб чым гавораць не толькі пацярпеўшыя?

— Абсалютна — не!

У справе пабояў і страляніны ў Сэрпэліцах стаіць яшчэ шмат пытанняў, а нават разам з завяршаючымся пракурорскім разборам з’яўляецца іх яшчэ больш. Наводзяць сумненні хоць бы паліцыйны і мафіёзны матывы, якім пракурор прырэчыць, хоць прызнаецца, што не былі вызначаны — апроч аднаго — усе падазроныя. Здзіўляць могуць таксама паводзіны пракурор Бэм, якая, здаецца, паграктавала дапытванага ў беластоцкім шпіталі абы збыць.

Раіна Стэфанчук

Мучаць выбарамі 2

Яўген ВАПА

Платанічная зачараванасць беларускага электарату ўсмешкай і стройнасцю Владзімежа Цімашэвіча трывала шаснаццаць гадоў. Раптоўна, зыходзячы з палітычнай сцэны, нанёс ён такі ўдар па сваіх выбаршчыках, цяпенні якіх можна параўнаць з пакутамі здраджаных герояў тэлесерыялаў пра нешчаслівае каханне. Для такой палітычнай здрады няма прабачэння...

І будучы выбары 2

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

Цяжка не пагадзіцца з дэпутатам Яўгенам Чыквіным, які гаварыў „Ніве”, што пры кансалідацыі беларускага асяроддзя можа яно праз год у самаўрадавых выбарах увесці ў ваяводскі сеймік чатырох, а нават і пяцёх сваіх прадстаўнікоў...

Памідоры, памідоры 4

Аляксей МАРОЗ

Ю. Петручук: Я яшчэ не выступаў за еўрасаюзнай дапамогай на інвестыцыі і разлічваю толькі на ўласныя грошы. Уваход Польшчы ў Еўрасаюз не палепшыў умоў прадукцыі агародніны, а вялікія магазіны прапануюць пакупнікам танную імпортную агародніну...

Каханка многіх 8

Сяргей ЧЫГРЫН

Дзякуючы карціне Дзмітрыя Лявіцкага, беларусы могуць сёння пазнаёміцца з вобразам той жанчыны, якая ў свой час слявала на сцэнах слонімскага тэатра Міхала Казіміра Агінскага і гродзенскага тэатра Антонія Тызенгаўза. А яшчэ гэтая прыдворная і таленавітая дама, куртызанка і авантурыстка вельмі любіла мужчын, асабліва таленавітых і багатых...

Беларускія спартсмены 10

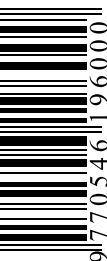
Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

У 1980 годзе настаў зорны час Уладзіміра Парфяновіча, які выйграў ажно тры розныя дыстанцыі на байдарцы. Цяпер Парфяновіч вядомы беларускі апазіцыйны палітык, што з былымі спартоўцамі, звычайна аблашчанымі дзяржавой, здараецца даволі рэдка...

Ваўкі 11

Міхал МІНЦЭВІЧ

У мінулых гадах Міністэрства аховы асяроддзя дазваляла адстрэліць нават па восем ваўкоў, але паліўнічым не ўдалося ўпалаваць ніводнага. Чаму? Бо воўк з’яўляецца вельмі асяярожным звяром, чые чалавека з адлегласці 2,5 км...

97705461196000

З гаспадаркі не збагацееш

Размова з Мікалаем КІРЫЛЮКОМ, солтысам вёскі Кнаразы ў Бельскай гміне.

— *Колькі часу Вы ўжо солтысам?*

— Тры гады — першы тэрмін, а радным Гміннай рады — сем — другі тэрмін.

— *Значыць, добра разбіраецеся ў мясцовых справах. Як жывецца вашым людзям?*

— Вельмі дрэнна. Даплаты не ўнеслі нічога станоўчага. У мінулым годзе плацілі па 503 зл. да гектара, а сёлета мае быць па 492, бо еўра ўпала. Напалову ўпала цана збожжа: за пшаніцу плацілі па 700 златаў за тону, а цяпер каля трохсот. Як толькі ўвялі аплаты, на сем грошаў за літр упала цана малака. Забралі таксама даплаты да паліва.

— *Пасля змены грамадскага строю ў краіне наступіла расслаенне: адны збагацелі, іншыя збяднелі. Ці ў вашай вёсцы таксама пайшоў гэты працэс?*

— У нас усе збяднелі! Калі камусь раней было добра, то і цяпер яму лепш. Але ўжо ніхто трактара ў нас не купіць, дабіваем старыя машыны. Ёсць некалькі багацейшых гаспадароў: у аднаго бацькі высокую пенсію атрымліваюць, адзін мае тартак і з яго даход някепскі. І яшчэ адзін мае тартак, але з самой гаспадаркі ніхто не збагацеў. Ёсць адзін малады, яму яшчэ хіба няма трыццаці, ён гаспадарку раскруціў, быдла набраў, можа і ў крэдыты ўлез. А як цяпер крэдыт возьмеш, то пасля будзеш працаваць задарма.

— *У якім напрамку кіруецца вытворчасць мясцовых гаспадароў?*

— Амаль усе ставяць націск на прадукцыю малака. Толькі той, што мае тартак, вырошчвае збожжа.

— *Чым гаспадары кормяць кароў?*

— Сенам, сіласамі з травы і кукурузы.

— *А бручка, буракі?*

— Гэтым не, бо караняплоды працаёмкія.

— *То што людзі вырошчваюць на полі?*

— Як мы перастанем абрабляць поле, то пасля яно хіба зарасце бярэзінай. Яшчэ да гэтага часу калі хто ўсяго свайго не абрабляў, то хто іншы засяваў. А цяпер паўсюдна кажучь, што абсеюць толькі палову поля, бо і з паловы збожжа хопіць каб змалоць на асыпку каровам, курам ці індкам, а прадаваць не аплаціцца. Восем гаспадар у Белаі засеяў сем гектараў аўса дзеля даплат і ён да гэтай пары стаіць; прасіў ён сялян, каб мо хто забраў яго сабе, але нікому ён непатрэбны. Кукурузу сеюць па гектары два; адзін пасеяў дзесяць гектараў, але ў засуху яна высахла, мо толькі з двух збыраў. Яшчэ пасля збожжа сеюць гарчыцу: адны прыворваюць яе дзеля ўгнаення, іншыя спасваюць каровамі.

— *А сеянькі не сеюць?*

— На палях не. У нас недалёка многа лугоў і паш над Арлянкай. Пасля іх меліярацыі, якая адбылася паралельна з будовай Семанюўскага вадасховішча, зялёныя ўгодзі нашы гаспадары абсеялі сеянькай і яна трымаецца дагэтуль.

— *Вы згадалі пра індку, якіх відаць на шматлікіх кнаразоўскіх панадворках.*

Фота АЛЯКСАНДРА ВЯРБІЦКАГА

М. Кірылюк: У Храбалах філія асяродка здароўя ў Відзьгове, якая працуе ўсе будзённыя дні. Прымае лекараў, які тут ужо многа гадоў. Ён усіх ведае, нікуды яму няспешна і бабулькі могуць яму гадзінамі расказваць пра свае хваробы...

— Людзі трымаюць іх на мяса гадзінні, або на продаж пастаянным кліентам. Шмат хто трымае па 10-15 штук індку, адна гаспадыня мае шэсцьдзсят, і ў нас будзе каля трыццаці. Пенсіянеры гадуюць гусей, у аднае гаспадыні будзе іх каля двухсот штук; прадаюць іх перад Раздвом на рынак.

— *Гаварылі мы пра корм жывёле. А як з гноем: ці яго можна цяпер мець?*

— Дойных кароў мы трымаем у адсеках, якія задавальняюць ветэрынарныя патрабаванні. А маладняк трымаем на гнаі.

— *Пра гной я згадваю яшчэ і таму, што перад вашай вёскай бачыў я вялікую сцірту старых цюкоў саломы, і ў лесе з боку Зубава гніе шмат спрэсаваных валкоў. Няма куды дзяваць саломы?*

— Тыя круглыя цюкі падгніваюць толькі 5-10 сантыметраў звонку, а ўсярэдзіне салома захоўваецца.

Два гады таму саломы ў нас бракавала, то і людзі крыху пакінулі. А калі яна непатрэбная, то яе камбайн б'е ў полі і яна прыворваецца замест гною. Калісь салому з-пад камбайна палілі, а цяпер гэта небяспечна, бо могуць адабраць даплату.

— *Салому можна спальваць і ў устаноўках хатняга ацяплення; мо хто ў вёсцы так робіць?*

— У нашай вёсцы такіх катлоў ніхто яшчэ не мае. Адзін, той што тартак мае, паставіў печ на пілавінне, у якую апал падаецца аўтаматычна. Паліць хто чым можа, вугалю купляюць мала. Найбольш паліць у печах дрэвамі і торфам. Калісь у нас пераважна торфам палілі, пры Герку гэта перастала аплачвацца, але цяпер зноў людзі сталі вяртацца да торфу. Капаюць яго вясною спецыяльнымі нажамі на ўчастках між Кнаразамі і Плэскамі, летам сушаць і пад зіму торф гатовы.

Фота АЛЯКСАНДРА ВЯРБІЦКАГА

Школа ў Храбалах

— *Кнаразы крыху збоку, няма да вёскі асфальту.*

— Ужо апрацаваны праект пракладкі асфальту ад Храбалаў да Зубава. Гаспадары скінуліся на гэта па 120 златаў, даплаціла гміна. Калі б гэта была гмінная дарога, то асфальт можа ўжо быў бы, а павятовыя дарогі робяць там, адкуль павятовае начальства. У Рудцы ксёндз захацеў пакласці асфальт на адну гмінную дарогу, то яе перакваліфікавалі ў павятовую і яго патрабаванне задаволілі.

Наша Гмінная рада прыняла пастанову, што можам дафінансаваць да 15% павятовае інвестыцыі, але не можа гэта быць больш за 5% гміннага бюджэту; можа гэта дасць павету які штуршок.

— *Даўно гэтая пастанова прынята?*

— Яшчэ хіба не будзе года і пакуль з павета на яе водгуку няма. Апрача нашай пад асфальт прадбачаны яшчэ дарогі ў Баньках і Налогох.

— *У напрамку якіх інвестыцый Бельская гміна расходuje свой бюджэт?*

— Цяпер адбываецца пракладка каналізацыі ў Грабаўцы. На яе запісалася там шэсцьдзсят гаспадароў, але многія ўжо адкідаюцца, бо трэба плаціць, а людзі не маюць грошай. Дагэтуль у гміне сканалізаваны толькі Відава і Парцава.

— *А ў Кнаразах — вяду маецца?*

— Раней была вада з Плэскаў, з калгаса. Але там была малая гідрафорня і давала забруджаную вяду. Таму да нас пацягнулі водаправод ад Храбалаў, які падае чыстую вяду з Райска. І ў Плэскі той водаправод прадоўжылі, а тамашнюю гідрафорню закрылі.

— *У Гміннай радзе Вы кіруецца працай адной камісіі...*

— Камісіі асветы і грамадскіх спраў, якая курыруе Гмінны асяродак сацыяльнай дапамогі і тры школы: у Ягуштове, Храбалах і Лубіне-Касцельным. У Храбалах вучыцца семдзсят вучняў і іх лік меншае, у іншых — не. З некаторых вёсак — Дэніскаў, Сакоў, Ступнікаў — вучыцца па адным дзіцяці. З Кнаразоў за дзесяць дзяцей вучыцца ў падставоўцы ў Храбалах і столькі ж у ягуштоўскай гімназіі.

— *Дзяцей у вёсках цяпер мала, але астаюцца пажылыя людзі. Якая ім лекарская апека?*

— У Храбалах філія асяродка здароўя ў Відзьгове, якая працуе ўсе будзённыя дні. Прымае лекараў, які тут ужо многа гадоў. Ён усіх ведае, нікуды яму няспешна і бабулькі могуць яму гадзінамі расказваць пра свае хваробы. Часу хапае, бо прыходзіць да яго мо па пяць хворых у дзень. Жыве ён у будынку асяродка, да якога падключана абаграванне ад школьнай кацельні.

— *Мо я пра што не згадаў, пра што Вы хацелі б сказаць?*

— Найгорш у нашай вёсцы з дарогамі, асабліва вясною, як пойдзе дождж. Нашай жвіроўцы ўжо за сорак гадоў, слабая яна, асфальт вельмі нам патрэбны! Нядаўна зрабілі нам даязную дарогу на сенажаці, мо з паўтара кіламетра; атрымалі на яе трыццаць пяць тысяч з еўрасаюзных фондаў.

— *Дзякую за размову.*

Гутарыў Аляксандр Вярбіцкі

У Чаромсе

Грамадскасць Чаромхаўскай гміны памяркоўна паставілася да сёлетніх парламенціх выбараў. На 3 131 жыхароў з правам голасу, на выбарчыя ўчасткі з'явілася адно 932 асобы, што складае 29,77%. Найбольш галасавалі на СЛД — 373 галасы, Самаабарону — 144, Права і справядлівасць — 69 і Грамадзянскую платформу — 68. З ліку кандыдатаў у дэпутаты найбольшым даверам чарамшане абдарылі Яўгена Чыквіна — 240 галасоў, затым Ежы Сірака (гайнаўскага віцэ-старосту — 49. Ян Сыгзэўскі атрымаў 19 галасоў. З ліку кандыдатаў у Сенат перамог Ян Нэтэр (СЛД) — 291 голас, і Уладыслаў Праховіч (незалежны) — 227 галасоў. З кандыдатаў Самаабароны ў Сейм лідэрам аказаўся Мікала Гаўрылюк (58 галасоў), ПіС — Кшыштаф Юргель (36) і Грамадзянскай платформы — Юзэф Пётр Клім (27). Як паказалі вынікі выбараў левыя дэмакраты надалей займаюць пачэснае месца ў чыгуначным асяроддзі.

Чаромхаўскімі хронікамі раней займаўся пакойны Мікалай Кулік з Гміннай управы і працаўнікі цэнтру культуры. Першы дакумент недзе западзеўся, другі застаецца „у рассыпцы”. Нядаўна свае думкі на гэты конт выявіў Раман Туркевіч, энтузіяст аграрызму і веласіпедных вандровак.

— Ужо год часу складаю альбом пра Чаромху. Змяшчаю ў ім самыя цікавыя фотаздымкі помнікаў даўніны, сакральных аб'ектаў: цэркваў, крыжоў і могільнікаў, даўнейшай і сённяшняй чыгуначнай тэхнікі, прыгожыя краявіды і г.д.

Вучні Чаромхаўскай гімназіі ўдзельнічалі ў акцыі „Прыбіранне свету”. Сабралі сорак восем мяшкоў несартаваных адходаў прыдатных для выкарыстання ў якасці другаснай сыравіны. Вучні Пачатковай школы ў рамках гэтай акцыі займаліся зборкай адходаў 24 верасня ў наваколлі школы і супрацьпажарнага басейна на Каганцы. Сабралі яны шаснаццаць мяшкоў шкла, адзінаццаць мяшкоў макулатуры, пяць мяшкоў металу і пятнаццаць мяшкоў пластымасавых бутэлек і фольгавай упакоўкі. У акцыі ўдзельнічала 150 вучняў.

Старэюцца вёскі. З адыходам старажылаў непазбежна занікае культура ды традыцыя нашых продкаў. Зараз маладыя часта не ведаюць, якімі прыладамі карысталіся бацькі пры вытворчасці, напрыклад, хлеба, масла ды ў сельскай гаспадарцы. У многіх на паддашшы валяюцца памятки мінулага. У Кузаве можна знайсці яшчэ саламяныя каробкі, у якіх захоўвалі грэчку ці проса, дзежы для хлеба, капанькі, драўляныя сгупы, у якіх таўклі куццю. У мяне захаваліся кросны, на якіх ткалі цудоўныя дываны.

Нядаўна аднавясковец Ян Дэнісюк прапанаваў старыя прадметы: „Мо каму спатрэбяцца ў музей, дык калі ласка. Бо шкада іх знішчыць”. І я так кажу. Шкада, каб памятки мінулага беззвартна адышлі з нашай памяці.

Уладзімір Сідарук

Патрэбныя веды і вопыт

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Юрый Петручук рады, што купіў камбайн да ўборкі бульбы і цыбулі

Жыхары Гайнаўкі, якія пастаянна ходзяць на рынак за агароднінай, ведаюць Юрыя Петручука. Гайнавіне купляюць у яго памідоры, агуркі, капусту і цыбулю. Іх вырошчванне патрабуе вялікага ўкладу працы, але дае большы прыбытак, чым традыцыйнае збожжа.

На вялікім панадворку ў канцы Курашава сустракаю Юрыя Петручука і яго жонку Галіну ды сына Юрыя. Спадар Петручук два тыдні

лі. Зараз намножылася хвароб і безхіміі цяжка вырашціць якасныя памідоры на полі, — тлумачыць спадар Юрый. — Плёнкай сталі мы карыстацца ў канцы васьмідзесятых гадоў. Тады складана было яе раздабыць, куплялі невялікімі кавалкамі, якія трэба было злучаць. Памідораў пад плёнкай не нішчць вецер і дождж. Яны больш бліскучыя і смачнейшыя за традыцыйныя памідоры з градкі.

Ю. Петручук: Каб першыя памідоры далі прыбытак, то кілаграм павінен каштаваць 6-8 злотых. У мінулым годзе ў гайнаўскім маркеце можна было з вясных купіць памідоры за менш чым 2 злотых за кілаграм. Людзі куплялі іх оптам і пасля перапрадалі на гайнаўскім рынку. Тады мясцовыя агароднікі вымушаны былі панізіць цэны на свае памідоры ажно да коштаў прадукцыі. Можна гэтыя памідоры былі прывезены з далёкіх краін. Аднак, каб памідоры былі добра захаваны падчас транспарту, павінны быць добра забяспечаны. Магчыма, што перад дарогай у Польшчу апрацоўваліся яны нейкімі хімікатамі. Я ўвогуле не спажываю чужых памідораў...

прадаваў агародніну ў Беластоку і таму за памідорамі і яйкамі прыехалі да яго з Гайнаўкі на веласіпедных маці з сынам. Яны пастаянна купляюць у яго агародніну і таму радыялі наведаць яго ў вёсцы.

— Нядаўна купіў я камбайн для ўборкі бульбы і цыбулі. Сёння першы раз мы капалі ім бульбу і бачым, што машына добра спраўляецца. Бульбу трэба будзе яшчэ сартаваць, але гэта не зойме многа часу, — кажа Юрый Петручук. Нядаўна купіў ён вялікі трактар і машыну для сартавання і ачысткі цыбулі. Вырошчванне агародніны, якім мой суразмоўца займаецца з 1982 года, патрабуе пастаянных інвестыцый.

Дом і гаспадарчы будынкі збудаваў бацька Юрыя — Пётр Петручук. Ён вырошчваў памідоры і агуркі традыцыйна, на градках. Сын рашыў прымяніць новую тэхналогію і стаў прыкрываць агуркі і памідоры плёнкай, каб такім чынам паскорыць працэс вырошчвання і павысіць іх якасць.

— Калі вырошчваннем памідораў займаўся мой бацька, можна было на адкрытым полі, без прымянення складаных сродкаў аховы, атрымаць якасную прадукцыю. Летам ажно чырванела ад памідораў і яны не гні-

Юрый Петручук збудаваў дзве цяпліцы, у якіх вырошчвае агуркі і памідоры. У гэтым годзе пасадзіў ён два гектары бульбы, якую прадаваў ужо з лета. Па адным гектары займаў капусту і сланечнік. На меншых участках растуць фасоля, чырвоныя буракі і пятрушка.

— Каб атрымаўся добры плён, патрэбныя веды і вопыт. Я ўжо 20 гадоў займаюся агародніцтвам. Штогод паяўляюцца новыя праблемы і трэба вучыцца іх пераадолюваць. Найбольш неспадзяванак нясуць хваробы, — кажа Юрый Петручук.

Гаспадар з Курашава вырошчвае розныя віды агародніны, бо лічыць, што займаючыся расліннай вытворчасцю цяжка рашыцца на аднароднасць.

— Няма ў нас стабільных цэнаў і пры падпісанні дамоваў цяжка забяспечыць пастаянную пастаўку сельскагаспадарчай прадукцыі. Часта ў нас бываюць неўраджайныя гады. Вялікая прадукцыя прычыняецца да рэзкага паніжэння цэнаў і тады агародніна становіцца непрыбыткавай. Калі я вырошчваю шмат відаў агародніны, то заўсёды частка прадукцыі дае задавальняючы даход. Бывае таксама неўраджай на некаторыя расліны. У гэтым годзе не

пашанцавала мне з морквай. Пасля сяўбы пайшоў вялікі дождж і замуліла зямлю. Пазней была засуха і морква не пусціла парасткаў. Трэба было яе выраць і пасеяць на тым месцы белую і чорную рэпу і пекінскую капусту, — гаворыць Юрый Петручук. — Крыху месца займае ў мяне хрэн. Не рашаюся я на большую яго прадукцыю, бо многа часу займае яго ачыстка.

Мой суразмоўца традыцыйна сее збожжа і садзіць бульбу. Гадуе ён па некалькі кароў, цялят, свіней.

— Са збожжавых найчасцей сею пшаніцу (у гэтым годзе было 4 гектары — А. М.). Не вырошчваю жыта, бо ад яго не было прыбытку, — кажа Юрый Петручук. — Зімой, калі няма ўжо работы з агароднінай, добра выйсці на панадворак і выдаць некалькі кароў.

Праца з агароднінай у сям'і Петручукоў пачынаецца з лютага. Тады яны пачынаюць вырошчваць у цяпліцах зялёную цыбулю і радыску. У красавіку прадаюць радыску і на яе месцы сеюць агуркі і памідоры. Агуркі найчасцей пачынаюць прадаваць ужо пасля 20 мая, а памідоры пасля 20 чэрвеня.

— Каб першыя памідоры далі прыбытак, то кілаграм павінен каштаваць 6-8 злотых. У мінулым годзе ў гайнаўскім маркеце „Кауфланд” можна было з вясных купіць памідоры за менш чым 2 злотых за кілаграм. Людзі куплялі іх оптам і пасля перапрадалі на гайнаўскім рынку. Тады мясцовыя агароднікі вымушаны былі панізіць цэны на свае памідоры ажно да коштаў прадукцыі, — тлумачыць Юрый Петручук. — Можна гэтыя памідоры былі прывезены з далёкіх краін. Аднак, каб памідоры былі добра захаваны падчас транспарту, павінны быць добра забяспечаны. Магчыма, што перад дарогай у Польшчу апрацоўваліся яны нейкімі хімікатамі. Я ўвогуле не спажываю чужых памідораў.

Агародніну Юрый Петручук найчасцей прадае на рынках у Гайнаўцы і Беластоку. У ваяводскім горадзе раслінную прадукцыю з Курашава перапрадаюць уласнікі магазінаў. Многа цыбулі, сланечнікаў і капуста трапляе да беластоцкіх гаспадыняў, а большасць памідораў астаетца на Гайнаўшчыне.

— Зараз тэхніка дарагая і таму цяжка купляць машыну, якую можна выкарыстаць толькі пры ўборцы аднаго сорту агародніны. Я раней купіў машыну, якая сартуе і чысціць цыбулю, бо яна выдатна дапамагае нам у рабоце. Аднак у многіх выпадках тэхніка не замесціць чалавека. Нельга збіраць памідоры машынай, бо трэба выбіраць даспелыя, — кажа спадар Юрый. — Калі ёсць многа работы, апрача сямейнікаў агародніну збіраюць нанятыя работнікі. У гэтым годзе бывала, што працавалі ў мяне па 8 асоб з Курашава, навакольных вёсак і Гайнаўкі. Я яшчэ не выступаў за еўрасаюзнай дапамогай на інвестыцыі і разлічваю толькі на ўласныя грошы. Уваход Польшчы ў Еўрасаюз не палепшыў умоў прадукцыі агародніны, а вялікія магазіны прапануюць пакупнікам танную імпартную агародніну.

Аляксей МАРОЗ

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Фота ГАННЫ КАНДРАЮК

Пяты і шосты клас з Тамарай Бялькевіч

Гарадоцкія школьнікі толькі што вярнуліся з экскурсіі і толькі пра яе гавораць.

Ад васьмі гадоў іхняя школа сябрае з Нарвай. Супольна ствараюць тэатральныя спектаклі, арганізуюць вогнішчы, дыскатэкі. Зараз Гарадок і Нарва паехалі на экскурсію ў Драгічын, Мельнік, Такары. Самі фінансавалі паездку (аўтобус абяспечылі воіты Гарадка і Нарвы).

— Гэта была самая ўдалая сустрэча, — кажа настаўніца Тамара Бялькевіч. — Такая адукацыйная, такая мастацкая. Як пачалі спяваць, то спявалі да поўначы...

— А якія песні спявалі?

— Вядома, беларускія. Я нават здзівілася, што яны ведаюць столькі песень!

Апрача спеваў і жартаў арганізатары наладзілі спаборніцтва па краязнаўству. У конкурсе былі пытанні, якія датычылі вядомых месцаў і ўрочышчаў, напрыклад, дзе знаходзілася першая друкарня заснаваная Хадкевічамі, або, які беларускі дзеяч і вучоны нарадзіўся ў Такарах?

За правільны адказ на апошняе пытанне шчасліўцы атрымалі каштоўныя ўзнагароды — „Гісторыю Беларусі” Усевалада Ігнатоўскага. Гісторык нарадзіўся ў XIX ст. у Такарах. Менавіта тут, у старой школе, начавалі нашы сябры.

Мы, новая змена

Сёння беларуская мова ў пятым і шостым класах. Прышлі ўсе — разам 17 асоб. Амаль усе яны гарадоцкія. Большасць ходзіць на ўрокі з першага класа. Дзеці цэняць сваю кампанію, многія ўдзельнічаюць у беларус-

кіх конкурсах. Самай прыемнай задачай тут рукадзелле, якое ладзіць Тамара Бялькевіч — вышыванкі, пляценне з лазы, маляванне на шкле.

— Дзеці маюць спрыт у руках і задумы, часта прыдумваюць нечаканыя развязкі. Самі дама-

гаюцца, каб нешта супольна зрабіць, — кажа настаўніца. І дадае: — Ці паверыце, што найлепшыя ў вышыванках хлопцы?!

Сустрэкаемся ў беларускай зале. На сцяне насценныя газеты „Дом” і матывы восені. Таксама на дошцы, у час перапынку, хлопцы зашмаравалі табліцу ў грыбы. Сапраўды ў лясках, што навокал Гарадка, пачынаецца грыбны сезон.

— Хто нам раскажа пра экскурсію, — прапануе настаўніца.

Раскажа Оля Карпюк, найлепшая вучаніца і энтузістка. Оля апавядае легенду пра пачатак царквы ў Такарах. Дзеці запамталі добра гэтае месца, можа таму што пешшу прайшлі дзесяць кіламетраў. Расказ працягвае Ася Карпюк. Ася захапілася легендай пра святую крынічку. Крыніца выбіла на месцы, дзе стаяў ахвярны крыж, ля царквы. Усе расказы як з казкі. Хоць у наваколлі Гарадка ёсць таксама крынічкі. Ва ўрочышчах Бахуры каля Шымкаў і Пяценка, што паміж Міхалавам і Заблудавам.

На канец гарадоцкія дзяўчаты паспрабавалі выканаць карагод, які акрасілі куставой песняй пра каліну. За акном ззяла сонца і не адзін вучань падумаў пра вясну.

— Мы новая змена для „Распяванага Гарадка”, — пажартавалі дзяўчаты.

Польска-беларуская крыжаванка № 42

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 38: Гонар, хвост, скіба, кут, авантура, авангард, танк, гоні, каса, Рая, Об, акардэон. Яга, авёс, кавун, сліва, Гра, бант, ар, танга, яд, ой, танк, курка, абсурд, сон, здача, раб.

▼		▼		▼	Gulasz	▼
▶	Dusza		Jar	Amor		Chusta
			Wieniec			
	Dialog	Walc	▶	▼		
		Kolega				
	Rodzina	▶				Kmin
	Pseudonim	▶				▼
▼	Sport				Lipa	Koło
	Bór	▶				
▶				Lek	▶	▼
	Park		Kot	▼		
			Kino	▶		
	Klepisko	Нор	▶			📖
▶			Tata	▶		

Пліска-сітаўка

Назваюць гэту птушку з сям'і сітаўкавых атрада вераб'інападобных вярціхвосткай. Адная яна родным мясцінам і заўжды жыве побач людзей — на выгнах, пашах, на берагах вадаёмаў, уздоўж дарог, на жвіроўнях. Корміцца насякомымі — вяснянкамі, аўсянікамі, камарамі, жукамі, мухамі, матылямі і іх вусенямі, павукамі, дробнымі ракападобнымі. Корм здабывае ў асноўным на зямлі. Вядома, ёсць можа і прыгажэйшыя ад яе птушкі, нават тья ластаўкі, чыжы ці ружовыя шпакі, а яе прыгажосць — някідкая на першы погляд. Незабыўнае яе вечнае памаханне хвосцікам. Лічыцца, што пліска — птушка пералётная, і сапраўды, пры пацяпленні клімату, бывае, застаецца на зіму ў нас. Часта адлятае ў вырай на захад і поўдзень Еўропы, у Паўднёвую Азію і ў Афрыку. Пліску можна адразу пазнаць па хвалевідным палёце, патрасанні хвостом ды афарбоўцы — спіна ў яе шэрая, шапачка на галаве, горла, валляк, крылы і хвост у яе чорныя, ніз цела, бакі галавы, палосы на крылах і на баках хвоста — белыя. Ногі тонкія, доўгія, хвост доўгі. Прылятае ў канцы сакавіка — пачатку красавіка. Голас — гучнае *ціры-ціуры* і кароткае *ччер-ліч*. Трымаецца па адной альбо парамі.

<http://jagry.enom.pl>

Пліска ўе гняздо паміж камянёў, на стромкіх бегарах патокаў ці развалінах, у складах дошак, за абліцоўкай і стрэхамі будынкаў, у ямках глебы, сярод каранёў. Робіць яго з паўгнілых або намочаных сцяблін, лісця, травы, валокнаў лубу, пёраў, поўсці, саломы, высцілае поўсцю і конскім воласам. І яечкі ў яе маленькія, у кропачкі і плямкі. Птушаняты вылятаюць з гнязда праз два тыдні, бацькі яшчэ тыдзень іх падкормліваюць. Найбольшыя ворагі плісак — каты, але і так удаецца ім выгадаваць малечаў. Не ўдасца ў першы раз — будзе наступная кладка. Пліскі, здаецца, падобныя адны на адну, але ёсць і горныя, жоўтыя (валасяначкі), жоўтагаловыя, жоўталобыя (жоўталобая жыве ў горах Паміра — на вышыні больш за 2 500 метраў над узроўнем мора).

Пліска нястомная птушка. То хуценька бяжыць па зямлі, то ўзрываецца ўверх, то падскоквае, час ад часу падляціць уверх на вышыню дзесяціпавярховага дома!

Міра Лукша

Галерэя „Зоркі”

Іаанна Стэльмашук

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Тры Паўліны і Паўл

Паўліна Ш. не пераносіла, калі яе памылялі з цэзкамі: Паўлінай Ц. і Паўлінай Б. Таму яна любой цаной хацела быць ішнай. Апаналася як хіпі — у доўгія спадніцы і цёмныя, выцягнутыя да кален швэдрыкі, на нагах красаваліся чаравікі *гляны*. Гадзінамі сядзела яна перад люстрам, эксперыментавала з прычоскай. У час апошніх канікул запляла сабе *дрэды*.

— І як выглядаю? — пытала кожнай раніцы маму.

— Супер, — хваліла *бацькоўшчына*.

Папраўдзе, імідж Паўліны шакараваў сямейку. Мама любіла класіку. Яна кожны дзень апранала модны касцюмчык і туфелькі на высокім абцасе. Заўсёды выглядала яна як панюся з банка. Калі яны дзве ішлі па

вуліцы, людзі азіраліся. Элегантка і хіпі, — думалі, — што за гэтакі дуэт? Ці не тэрапеўтка якая са сваёй пацыентачкай?! Хоць, не — крок дачушкі быў наравісты і рашучы, яе мудрыя вочкі ззялі радасцю, незалежнасцю. У жэстах сенеёркі адчувалася нейкая дастойнасць, акуратнасць...

Стыль Паўліны не падабаўся Паўлу.

— Не люблю шаманаў! — паўтараў хлапец. Словы нібыта кіраваў у адрас фільмавых персанажаў, аднак заўсёды гаварыў іх у прысутнасці Паўліны Ш. Папраўдзе, ён баяўся сяброўкі. Яе колкія тэксты пераўзыходзілі ўсё што ён ведаў. Сёння, пасля скандалу ў сталовай, пашкадаваў, што ўвайшоў з ёю ў спрэчку. Так, гэта была яго памылка.

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

„Барацьба” вяртаецца з выступу

Сярэдняя ацэнка на пасведчанні — з чырвонай палоскай і гэта не паясок на задзіку.

Мая мянушка — Аську (ASQ).

У жыцці хачу стаць, чаму — тым, хто будзе займацца тэатрам (пакуль што, не ведаю ў які спосаб); чаму — таму, што мастацтва дае магчымасць размовы з сабою і з глядачом, з тым, што ёсць самым важным у жыцці.

У сяброў шаную — тое, што, нягледзячы на мой характар, яны са мною.

Не люблю — калі хтосьці паводзіць сябе як акцёр між сябрамі.

Па-беларуску размаўляю — найчасцей з сям'ёю, „Барацьбой”, маладымі беларусамі з Беластока ці Бельска, а таксама размаўляю ў эмайлах з сябрамі з Беларусі.

Мой любімы гурт — „Н.Р.М.”, „Кальян”, „Pidzama Porno”, „Deviation”, „Hey”.

Каля свайго дому пасаджу — бульбу; а ўсур'ез — яблыньку.

Такі правал! Як з гэтага вылезці з тварам? Ён жа не пута якое, не недарэка! Самы выдатны гісторык у гімназіі...

З другога боку, ён не ўмеў абыякава глядзець на Паўліну Ш. Часам думаў, што тья дзве іншыя Паўліны з'явіліся ў яго галаве толькі таму, што... баяўся гэтай! Языкастай, прыкольнай сябровачкі. І яшчэ падабалася яму тое *тэсць!*, якое кідала яна, Паўліна Ш., замест прывітання.

— Іраніяга ў чаравіках! — прыдумаў у рамках помсты мянушку сяброўцы Паўл. Вядома, на ўласны ўжытак.

(працяг будзе)

АРАБІНКА

Вершы Віктара Шведа

Дзіцячая павіннасць

Азваўся тэлефон у хаце.

Трубку зняла дачка малая.

— Мiane няма, — сказала маці, — Як нехта аба мне пытае.

Дзяўчынка споўніла павіннасць

Сваю дзіцячую, вядома:

— Мама сказала перад хвілінай,
Што выбыла яна ўжо з дому.

Спатканне напалавіну

Маці пытае сыночка Ваню:

— Як удалося табе спатканне?

Адказ пачула яна ад сына:

— Спатканне ўдалося напалавіну.

— Як зразумець, сыноч, мне гэта?

Нейкія маеш тут сакрэты.

— Нескладаная гэта задача,

Я прыйшоў, а яе не ўбачыў.

Каханка Агінскага, Тызенгаўза...

Італьянская спявачка і куртызанка кахала Агінскага, Тызенгаўза і рускага князя.

Знаўцы мастацтва адразу пазнаюць гэты партрэт славутага ўкраінскага і рускага жывапісца XVIII — пачатку XIX стагоддзяў Дзмітрыя Лявіцкага. На ім адлюстравана італьянская прымадонна Ганна Давія дэ Бернуцці. Карціна знаходзіцца ў Расійскай Дзяржаўнай Трацякоўскай галерэі ў Маскве.

Дзякуючы карціне Дзмітрыя Лявіцкага, беларусы могуць сёння пазнаёміцца з вобразам той жанчыны, якая ў свой час спявала на сцэнах слонімскага тэатра Міхала Казіміра Агінскага і гродзенскага тэатра Антонія Тызенгаўза. А яшчэ гэтая прыдворная і таленавітая дама, куртызанка і авантурыстка вельмі любіла мужчын, асабліва таленавітых і багатых.

У 1776 годзе Ганна Давія дэ Бернуцці выступала ў Варшаве. Там яна пазнаёмілася з Міхалам Казімірам Агінскім. Тым больш, што гетман быў толькі на тры гады за яе старэйшы. Флірт паміж Ганнай і Міхалам скончыўся тым, што спявачка дала згоду выступаць на сцэне слонімскага тэатра і тры гады жыць у Слоніме. Было нават падпісана пісьмовае пагадненне ад 1 сакавіка 1777 года, дзе вялася размова і пра месячны заробак у 25 дукатаў з харчаваннем. Пра гэта згадвае і Анджэй Цеханавецкі ў сваёй кнізе „Michał Kazimierz Oginski und sein Musenhof zu Slonim” (Кёльн 1961).

Спявачка прыехала ў Слонім і пачала працаваць у тэатры Агінскага. Але раптам, па невядомых сёння прычынах, пагадненне паміж Агінскім і Ганнай Давіяй дэ Бернуцці губляе сілу і спявачка вяртаецца летам 1777 года ў Варша-

ву, дзе выступае ў операх „Маляр, які закаханы ў сваю натуршчыцу” А. Грэтры і ў „Галантай Патроне” Дж. Паізіела. Пра яе апошнюю вельмі ўдалую ролю згадвалі яшчэ ў 1785 годзе.

З Варшавы прыдворная дама едзе ў Гродна, дзе яна знаёміцца са сваім равеснікам Антоніем Тызенгаў-

зам. Ён прапаноўвае ёй працу ў сваім Гродзенскім тэатры Тызенгаўза. І Ганна Давія дэ Бернуцці пагаджаецца. Пэўны час яна працуе ў Гродне, але ў 1781 годзе „першая спявачка оперы-буф і другая — сур’ёзнай оперы” едзе ў Санкт-Пецярбург, дзе мае вялікі сцэнічны поспех. І не толькі...

У горадзе на Няве спявачка знаёміцца з многімі вядомымі і багатымі асобамі. Адным з першых, з кім пазнаёмілася Ганна, быў мастак Дзмітрый Лявіцкі. Майстэрства яго як мастака характарызуецца лёгкасцю ў перадачы разнастайнасці дужаўнага стану тых герояў, якіх ён ствараў. Глыбокая павага Лявіцкага да асобы чалавека адчувальна адбіваецца ў яго партрэтах. Поруч з тонкай натхнёнасцю, адзначанай пэндзлем мастака, ён быў здольны выразіць і менш глыбокі, а часам проста бяздушны ўнутраны свет сваёй мадэлі. Такім атрымаўся і партрэт Ганны Давіі дэ Бернуцці, намаляваны мастаком алеем на палатне ў 1782 годзе.

У Санкт-Пецярбургу куртызанка і спакусніца становіцца каханкаю князя А. А. Безбародзькі. За яе „каханне” князь траціць на Ганну вялікія грошы: ён плаціць ёй кожны месяц па 8 тысяч залатых рублёў. А калі спявачка едзе на адпачынак у Італію, то яе забяспечвае не толькі грашыма, але і каштоўнасцямі. Пра гэта даведалася Кацярына II і вельмі разлавалася. За 24 гадзіны яна выслала красуню з Расіі.

Пасля Санкт-Пецярбурга Ганна Давія дэ Бернуцці зноў прыязджае ў Слонім і выступае на сцэне тэатра Агінскага. У спісах артыстаў капэлы Агінскага за 1785 год ёсць і яе прозвішча.

Час ад’езду Ганны Давіі дэ Бернуцці з нашай дзяржавы застаецца невядомым. Ва ўсякім выпадку ў 1792 годзе спакусніца-артыстка ўжо жыве і выступае ў Неапалі. Але ўжо не як спявачка, а як камедыяная артыстка. Яна пражыла 78 гадоў і ў яе жыцці было што і каго ўспомніць.

Сяргей Чыгрын

Не было загаду ваяваць

Успаміны Міхала **ВЫСОЦКАГА**, народжанага 10 кастрычніка 1924 года ў Ханьках.

У школу хадзіў я ў Сабятына, чатыры гады. Школа была калісь там, дзе цяпер пажарнае дэпо. Закончыў я чатыры класы, хадзіў у школу дзень у дзень. Вучылі настаўнік з настаўніцай, нетутэйшыя яны былі. У адным адзеле вучылася па 20-30 дзяцей.

Пасля школы бацькам на гаспадарцы памагаў. Да вайны жалі сярпамі, а ў вайну сталі косамі збожжа касіць. У 1939 годзе, калі прыйшлі саветы, людзі былі задаволены, што вызвалілі. У большых вёсках паказвалі фільмы як было калісь, а як стала пасля. Саветы накладалі налогі, у Елянку трэба было ездзіць лес загатаўляць. І план паставак збожжа назначалі.

І бралі нашых людзей на Буг, на „точкі”. На цэлы тыдзень нас забралі, коней мы пускалі пасціся на смуг, а самі ў стадолах начавалі. Вяртаемся мы адвечоркам з работы,

Фота АЛЯКСАНДРА ВЯРБІЦКАГА

гармонік грае, спяваюць песні. Ляглі спаць. Надодні мітусня.

— Ты чуеш? — хтось кажа. — Вайна!

Мы сарваліся. Бачым, самалёты

на Сямятычы ідуць. І рускае войска на Сямятычы прэ. І ніхто не ведае, што дзеецца, ніхто не ведае, што рабіць. А нямецкія самалёты хмарами ляцяць. У „точцы” адзін салдат, крычыць нам, каб уцякалі. То мы коней забралі і калі Сямятыч — дадому!

Прыехалі дахаты, а саветы ўцякаюць; у Касцюковічы праз балота пралезлі. А ад Валкоў на маторах двух немцаў прыехала, пад’ехалі пад Касцюковічы і давай па тых рускіх біць. Рускія збілі аднаго немца з матора, а другі немец упёк пяшком. Гэтыя немцы нікога з рускіх не пабілі, бо білі як папала.

А рускае войска ўсё ўцякала, бо не было загаду, што вайна. Бярэ салдат шынель на руку, выбягае і не ведае, што далей рабіць. Нашы вёскі асталіся цэлыя, бо немцы тут не спыняліся, толькі пагналіся далей за рускімі.

Немец таксама планы паставак накладваў, шарваркі. А як што не так, то гналі і білі. І трэба было язык за зубамі трымаць. Забіраў немец і ў Германію. Там адна дзяўчына з нашай вёскі прапала,

хлопцы з паяздоў уцякалі. А мне ўдалося — у „прэзідыум” мне запісалі 1925 год нараджэння, бо 1924 рочнік бралі, а наступнага не бралі.

Хадзілі рускія партызаны, хлеб прасілі, вопратку. Адночы папрасілі каня, паехалі, але рана бацька пайшоў на пашу, а наш конь ужо там хадзіў. Хаваліся яны ў зямлянках і так іх зацягалі, што не пазнаць было. Але траіх партызанаў раз немцы забілі.

Рускія наступалі з Сабятына на Валкі, на конях ехалі, прасілі коней, калі ў іх які слабы быў. У савецкае наступленне наша вёска таксама не пацярпела.

Пасля вайны іншыя хадзілі, гаварылі, што польскае войска яны. Некаторыя са зброяй, а некаторыя з кіямі былі. Адпраўлялі нас „do raju”. Жыгтнюю муку забіралі. У велікодную суботу 2,5-метровага вепрука забілі і павезлі. Не было нам спання, жыцця не было. Пасля захаду сонца хаваліся мы ў жыта або кусты. Калі чаго не хочаш даць, то білі. І вызначалі тэрмін 2-3 дні і давай грошы. Нікога не спалілі, не забілі, але білі многа. З Ханькоў і Касцюковіч чатыры сям’і выгналі. Выехалі яны недалёка, пабудаваліся, і не шкадавалі, гаварылі што „хорошо”. І нас выганялі, але мы асталіся.

Запісаў Аляксандр Вярбіцкі

Цаніць і шанаваць беларускасць

Размова з Іалантай ГРЫГАРУК — метадычным кансультантам і настаўнікам беларускай мовы ў Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы.

— *З 3 кастрычніка Вы сталі метадычным кансультантам навучання беларускай мовы і заадно працаўніком Цэнтра адукацыі настаўнікаў у Беластоку. Ці гэта абазначае, што за парадзі будучы маглі да Вас звяртацца ўсе настаўнікі беларускай мовы Беластоцчыны?*

— За парадзі могуць звяртацца да мяне ўсе настаўнікі з Гайнаўкі, Бельска-Падляскага, Беластока і іншых мясцовасцей, якія вядуць навучанне беларускай мовы.

— *Рашаючыся працаваць метадычным кансультантам напэўна Вы думалі аб задачах, якія хацелі б рэалізаваць у бліжэйшы час.*

— Напэўна буду дапамагаць настаўнікам рыхтаваць матэрыялы на ўрокі, дасканаліць іх прафесійныя ўмеласці і ў выніку садзейнічаць іх службоваму павышэнню.

— *Апошнім часам скарачаецца колькасць вучняў, якія ходзяць на заняткі беларускай мовы. Што будзеце прапанаваць настаўнікам, каб стрымаць гэты працэс?*

— Я думала аб прапановах, якія зрабілі б шчыльнейшымі сувязі паміж настаўнікамі-беларусістамі падставовых, гімназічных і сярэдніх школ. Добра было б арганізаваць супольныя мерапрыемствы і адкрытыя ўрокі. Я маю намер сустракацца з дырэктарамі падставовых і гімназічных школ, іх вучнямі, настаўнікамі беларускай мовы, а таксама з бацькамі, каб пашырыць веды пра беларускай мовы. Трэба пайнфармаваць аб карысцях ад вучобы роднай мовы і расказаць зацікаўленым пра абавязковыя матуральныя экзамены па беларускай мове, каб вучні не баяліся іх.

— *Аднак не ўсе вучні гімназічных школ паступаюць у ліцэі. Як іх прыцягнуць на заняткі беларускай мовы?*

— Ніводзін чалавек, так як дрэва, не можа жыць без каранёў. У нашай уніфікаванай Еўропе карані гэта самая большая вартасць. Беларускасць — гэта каштоўнасць,

ІАЛАНТА ГРЫГАРУК вучылася ў Гайнаўскім белліцэі, затым закончыла беларускую філалогію Варшаўскага ўніверсітэта. Настаўнічала ў падставовых школах у Новым Беразове і Новым Корніне. У час прафесійнай работы закончыла Паслядыпломную школу пачатковага навучання на Філіяле Варшаўскага ўніверсітэта ў Беластоку. З 1998 года працуе настаўніцай беларускай мовы ў Гайнаўскім белліцэі і белгімназіі (ад часу яе стварэння). Сын Андрэй вучыцца ў белліцэі, а дачка Анна ў белгімназіі. Муж Віктар працуе афіцэрам у Раённай камендатуры паліцыі ў Гайнаўцы.

якую мы павінны цаніць і шанаваць. Настаўнікі змагаюцца за кожнага вучня, які можа хадзіць на заняткі беларускай мовы. Змаганне ідзе кожны дзень і на кожным уроку. Прынцып добраахвотнасці навучання беларускай мовы патрабуе ад настаўнікаў гэтага прадмета працаваць больш і цікавей, каб заахвоціць вучняў роднай мовай. Справу актывізавання вучняў можна будзе канкрэтна вырашаць на сустрэчах з настаўнікамі.

— *Настаўнікі наракаюць на недахоп дапаможнікаў па беларускай мове, якія маглі б учыніць урокі больш займальнымі. Ці будучы яны маглі разлічваць на Вашую дапамогу ў гэтай галіне?*

— Спачатку мне самой трэба зарыентавацца, на якую дапамогу магу разлічваць з боку самаўрадаў, выдавецтваў, устаноў з Беларусі, Цэнтра адукацыі настаўнікаў, дырэкта-

раў школ ці Літаб'яднання „Белавежа”. Разлічваю таксама на супрацоўніцтва з „Нівай”. Трэба грукваць ва ўсе дзверы, можа нейкія адчыняцца. Я думаю, што ў час падрыхтоўкі матэрыялаў на ўрокі падтрымаюць мяне таксама настаўнікі.

— *Апошнім часам выйшлі з друку новыя падручнікі па беларускай мове. Вы таксама з'яўляецеся аўтарам падручніка „З васільковых крыніц” для другога класа ліцэя і сааўтарам падручніка „Беларуская літаратура. Хрэстаматыя для сярэдніх школ”. Зацверджэння чакаюць некалькі праграм навучання беларускай мовы. Ці яшчэ многа трэба зрабіць у гэтых галінах?*

— Я ведаю толькі пра падручнікі і праграмы, з якімі сустракаюся ў час працы ў белліцэі і белгімназіі. У нас ёсць усе падручнікі па беларускай мове для гімназіі і ліцэя. Зацверджана ўжо праграма навучан-

ня беларускай мове для ўсіх класаў ліцэя. У Міністэрстве адукацыі зацвердзілі ўжо праграму рэгіянальнай адукацыі аўтарства Бажэны Ляўчук і Вольгі Сянкевіч. У міністэрстве залежваецца праграма навучання для ўсіх класаў гімназіі аўтарства Вольгі Сянкевіч, па якой мы ўжо працуем некалькі гадоў. Аднак да гэтай пары яна не зацверджана.

— *Апошнім часам настаўнікі беларускай мовы больш чым раней знаёмяць вучняў са сваім наваколлем. Ці можна было б прапанаваць нашым настаўнікам супольныя праекты наконт гэтай працы?*

— Многія справы можна рабіць разам, плануючы загадзя дзеянні. Калі рэалізуецца большы праект, лягчэй выдаць зборнік з сабранай інфармацыяй і фатаграфіямі. Калі настаўнікі згуртаваныя ў вялікім праекце, лягчэй атрымаць сродкі на яго рэалізацыю. Цікавай справай былі беларускія турніры ладжаныя для гімназістаў і можна ісці ў напрамку арганізавання гэтага роду мерапрыемстваў.

— *Вы будзеце працаваць на поўную стаўку ў белліцэі і выконваць абавязкі метадычнага кансультанта. Ці застанецца Вам крыху часу на свае зацікаўленні?*

— Застаецца мне зусім мала часу на асабістыя справы. Аднак я люблю працаваць. Калі нехта не любіць працаваць, не павінен быць настаўнікам. Я думаю, што ўсе настаўнікі беларускай мовы — гэта энтузіясты і працуюць добра. Вялікі гонар належаць да такой грамады.

— *Калі пачынаюцца пастаянныя кансультацыі?*

— Ужо ў бліжэйшы панядзелак, 17 кастрычніка, з 9 гадзін да 12, у Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы будучы праводзіцца першыя кансультацыі, на якія запрашаю настаўнікаў беларускай мовы. Чарговыя кансультацыі буду ладзіць па панядзелках і пятніцах, але аб іх буду яшчэ дакладней інфармаваць. Пры нагодзе дзякую дырэктцыі сваёй школы, якая рэарганізавала маю настаўніцкую працу і выдзеліла вольны час на кансультацыі.

— *Дзякую за размову.*

Гутарыў Аляксей МАРОЗ

Быў калгас

Калі арганізавалі калгас у Міленкаўцах, запісалася да яго ўся вёска апрача нас, — расказваюць Надзея і Ян Турко. — Для супольнага гаспадарання занялі Даўгасельцы, Візгі, Мялешкаўцы, Дубніцу. Карчавалі лясы, а войска каменне з палёў збірала. Намаўлялі і нас, але мы асталіся. Дакучалі нам, па нашым полі ездзілі, а купленую нам зямлю, але канчаткова не аформленую, папросту забралі ў нас; на нашым паставілі калгасныя будынкi. Калгаснікі пасвілі свой дабытак дзе хацелі. А калі наша карова ў калгаснае ўлезе, то здымалі ёй ланцуг, які нам пасля ў іх трэба было выкупіць.

На лонку прыехалі бульдозеры і зямлю рылі пад ставы. Равы капалі і работу запісвалі на камеру.

Фота АЛЯКСАНДРА ВЯРБІЦКАГА

А работнікаў колькі было: тут папросту горад быў, як Варшава! Цяпер тыя равы і ставы пазарасталі. Сушарню паставілі, тут і ў Кусцінцах. Хлеўні будавалі, авечак разводзілі. А паліва давалі столькі, што не было куды яго падзець, то ў роў вылівалі. Збожжа прадавалі, а чаго не далі рады прадаць, то ў лес высыпалі. А адкуль яны яго бралі?!

Авечак мо з тысячу ў Міленкаўцах трымалі. Як стануць гнаць, то дзеці на платы караскаліся і глядзе-

лі. І свіней многа гадавалі, у загаздах у лесе, абцягнутых сеткай; стораж там сядзеў і пільнаваў.

Дзеці беглі да трактарыстаў, якія хлеб ім давалі і цэлы дзень на трактары вазілі. А штучныя ўгнаенні як сталі сеяць, то аж зямля бела рабілася. Пры камуне яны танныя былі, а цяпер не аплачваецца імі карыстацца.

Як раскідалі калгас, то прадалі машыны, трактары; усе іх мясцовыя калгаснікі пабралі; эскаэру мо трэцюю частку аставілі. Пазбыліся таксама свіней і авечак. І тыя, што былі ў калгасе, на ўсё жыццё нажыліся. Усяго набралі: і зямлі, і машын, і будматэрыялаў. СКР абрабляў што раз менш зямлі, аж зусім раз'ехаўся.

Некаторыя будынкi прадалі. Колішні адміністрацыйны будынак чалавек з Кузніцы на гатэль купіў. Была пры ім гідрафорня, і глыбінная студня. У будынку і кухня бы-

ла, і бюро, і жыллі. І хлеўні прадалі, таксама нехта з Кузніцы купіў. Цяпер дах там рамантуе, мо хоча авечак з Кузніцы сюды перавесці.

Цяпер у Міленкаўцах жыве ўсяго дзевяць душ. Раней да нашай вёскі аўтобус даязджаў, а цяпер толькі ў Валынцы. Ваду тры гады таму зацягнулі ў нас, водаправод з Кусцінцаў нам працягнулі. Але не ўсе падключыліся да яго. Бо і навошта? * * *

Міленкаўцы, так як і іншыя вёскі на поўначы Кузніцкай гміны, яшчэ пазначаны на карце, яшчэ да гарае ў іх жыццё. Але ўжо дарожных указальнікаў да іх няма; дабрацца туды трэба амаль што вобмацкам. Бо і навошта тыя ўказальнікі? Неўзабаве пасля мясцовасцей астануцца толькі назвы, а пасля і яны кануць у Лету...

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

